

PETŐFI-MUZEUM.

K I A D J Á K:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
KORBULY JÓZSEF.

Megjelenik minden két hó-
napban. Előfizetési ára egy
évre 2 frt 50 kr. Egy-egy
füzet ára 50 kr.

Május - Ápr.
Január - Február.

Kéziratok és előfizetési
pénzek a kiadóhivatalnak
czimzendők. Kolozsvár, Bel-
Farkasutca 13. sz.

Petőfi a hollandoknál.

II.

Van Halten áttér ezután Pe-
tőfinek a regény- és dráma-írás-
ban tett kísérleteire, melyek bár
nem sikerültek, s a nagy költőt
„szánalomra méltó próza-író“-nak
mutatták, még sem ártottak neki,
s költői érdemét nem szállították
alább, mert a „Tündér álm“
(Tooverdroom) „Salgó“, „Szere-
lem átka“ (de Vloek der liefde)
stb. stb. gyorsan elfeledtették a
rosz elbeszéléseket; dalai pedig,
„melyek tartalom, és művészi
forma tekintetében folyvást javul-
tak“, a nemzet minden osztálya-
nál elismerésre találtak s a költő
nevének halhatatlanságot szerez-
tek. —

Petőfi költészetére nagyon
érezhető befolyással volt házasa-
lása. Költeményei egy csoportjá-

nak „A családi boldogság napjai“
(Dagen van echtelijck geluk) czi-
met adott. „Első érzései, melye-
ket ezekben kifejez, a nyugalom,
csendesség, s egyuttal férfias ön-
bizalom. Most e boldogságot nyílt
szívé vidámsággal énekl meg,
majd ismét szellemdús költészet
képeivel rajzolja.“

„Sedert mijn huwelijck —
mond — ben ik koning; op mijn
troon gezeten geef ik audientie
aan mijne onderdanen. Kom na-
derbij. Wie zijt ge, lief meisje?
Doch hoe! zijt gij het, die ik zoo
dikwijls achtervolgd heb, en die
mij altijd ontvluchtte! Nauwe-
lijks zou ik u herkennen: gij zijt
de Vreugde. Nu houd ik u
ook vast, en zult ge niet meer
ontsnappen. Ik neem u als tui-

nierster in mijn dinst; elken dag zullen uwe feenhanden mij de schoonste bloemen plukken. En gij, mager vrouwtje! Gij zijt de z o r g; wat nieuws hebt ge? Of zwijg maar liever, ge vertelt altijd zulke prozaïsche geschiedenissen. En zijt gij hier ook, sombere k o m m e r, durft ge me zelfs hier vervolgen? Ge hebt diepe wonden in mijn hart geslagen, wonden in mijn leven lang niet zullen heelen. Lang hebben we met elkander gestreden, ten laatste heb ik overwonnen. Ik ben grootmoedig, want dit adelt den roem des overwinnars; ontvang dus vergeving van hetgeen ge misdeed. Maar wat gedruisch hoor ik buiten? Stampt misschien mijn muzenros? Sloeg het? Kweetste het misschien een trekdier, of stampte het van ongeduld? Een wenigje geduld, mijn paard, straks zullen we weder tot de wolken stijgen, wacht slechts een beetjen, laat ik nog wat van mijne waar digheid als koning genieten.“
(A mióta én megházasodtam, Valóságos fejdelem vagyok stb.)

Petőfi a családi élet üdvös befolyással volt. „A nyugalom megsokasította erőit; szenvedélyeit nem oltotta ki, hanem megváltoztatta; ettől kezdve annak szenteli magát, a mi a földön létezők közt legnemesebb. A nagy kérdések, melyek hazáját mozgalomba hozták, az 1847-iki ma-

gyar országgyűlés változtatásai és reformjai, az 1848-iki hazafias érzelmek, a nemzeti újra éledés minden mozzanata magasztosabbá tette csendes, benső elégtűségét.“

Megváltoztatták az idők munkásságát is. Elfeledte most az alföldet, a jó bort, a pusztát és a szép leányokat, most csak szegény hazájának balsorsára gondols ezt tárja a nép szeme elé.

Mikor a szabadságharcz kezdetét vette, az események, a harczy vágy Petőfit is magukkal ragadták és mint katona ő is fegyvert fogott, de lantja sem hallgatott el, tovább harsogott az a csattak zajában és tüzelte nemzetét. E korbeli költeményeiből közli van Halten a „Vén zászlótartó“ címűt.

„Wie is die grijsaard, die vaandeldrager, wiens hart nog zoo jeugdig is?“ — kérdi Petőfi. „Dat is mijn vader!“ — felel ő magának. — „Hij was ziek, lijdend, verzwakt, door ouderdom en verdriet: nauwelijks kon hij van zijn bed naar de tafel, en van de tafel naar bed gaan; maar toen de kreet: het vaderland is in gevaar; zijn ooren had bereikt, heeft hij zijne vroegere kracht terug gekregen, de krukken wegge worpen, de vlag van 't regiment in de hand genomen en is met de jeugdigen nitgetrokken.“ Midőn a költő ily

megindító módon rajzolja öreg, de a hazaszeretet által megifjodott atyját, megérteti egyszersmind velünk e valóban nemzeti háború jellemét is, valamint azt a lelkesedést, mely az egész népet, a legfelsőbb köröktől a legalsóbbig, áthatotta. S minő hálát és tiszteletet fejez ki a fiu a bátor ősz férfiu iránt ebben a költeményben! „Tot hiertoe, mijn vader, zeidet gij, dat ik uw roem was; doch het is veranderd, voortaan zijt gij mijne glorie, mijn krans van eikenblaren. Wanneer ik u ontmoet na den afloop van dezen veldtocht, dan zal ik mit eene beving van eerbied en liefde u de hand drukken, die in onze bataljons de heilige vaan des vaderlands gedragen heeft!”

Német fordításban közölve van még „Feleségem és kardom“ című költeménye Petőfinek, mely szintén alkalmi és jellemző a költő ekkori gondolkodására.

Petőfi az alatt sem maradt tétlenül, míg a magyar hadsereg a schwechati csata után egy darabig szünetet tartott. A harcziasszellem ébresztésére ekkor írta a „C s a t a d a l“ című költeményét, melyet van Halten következő fordításban közöl:

„De tamboer slaat, de trompet doet zich hooren: al de soldaten zijn gereed tot den strijd, voorwaarts dan!

„De kogels fluiten, de sabels

klinken; dat hoort de Hongaar gaarne; voorwaarts!

„Hef uw vaandel omhoog, Hongaar, opdat de geheele wereld het kan zien; voorwaarts!

„En die het zie, die leze ook het devies, want daarop staat „de vrijheid“ geschreven; voorwaarts!

„Wie Magyar is, wie een held is, zie den vijand flink in 't oog; voorwaarts!

„Wie Magyar is, moet een held zijn, en wat hij wil', wil zelfs God; voorwaarts!

„Daar onder mijn voet, is de aarde rood van bloed . . . zij hebben mijn krijgs makker gedood; . . . voorwaarts!

„Ik zal niet minder dapper zijn dan hij was! voort dan. Gaarne zal ik in de eerste rijen den dood te gemoet gaan! voorwaarts!

„Ja, zoo mijn arm ook neêrviel, zo we allen moesten vallen . . . toch voorwaarts!

„Zoo we sterven moeten, 't zij zoo, sterven we allen! Doch het vaderland leve door onze dapperheid! Voorwaarts!”

A holland ismertető e költeményt következő megjegyzésekkel kíséri: „Tiz versszak, egyetlen egy felkiáltásban végződve; de benne egy egész dráma van leírva, jelenet jelenetre, a csatátér véres drámája; az egész nem alább való Rouget de l'Isle harczi dalánál s az „Előre!“ szónak

ismétlése az eredetiben nem kevéssé gyújtó, mint az „Aux armes citoyens!”

Nem lehet mellőznünk itt a cikkeknek néhány részletét, melyek a szabadságharcba állt honvédség elszántságát és lelkesedését, valamint Petőfi egyéniségét is oly szépen festik.

„Magyarország” — folytatja tovább az ismertető — „elárulva és sokáig bántva az osztrák kormány által, végre fölkelt. — Magyarországot megtámadták; a költő képzelmében a támadásra támadással felelt. A hős fiak, a honvédek, huszárok, gyalog és lovon kivonultak az ellenség ellen. Karddal a kézben, szuronyal a fegyveren türelmetlenül várják a jeladást: a trombita harsog, a dob pereg, az öklök összeszorulnak, az ajkak remegnek és megdördül az ágyu, mintha a menydörgés kiáltaná: „Előre!”

Hány költő volt, ki csak elméjét tudta beilleszteni költeményeibe; mily keveseknél találjuk, hogy daluk teljes kifejezése annak, a mi egész lelküket eltölti? Hányan vannak, kik harci kiáltást véve ajkaikra, tétlen nyugalomban maradnak, várva a harc kitorására, kik a legyőzetés esetében elhallgatnak, győzelem után pedig koszorút követelnek maguknak? Mily kevesen vannak ellenben, kik nem törődve hírnévvel, a veszélybe dobták

magukat s válságos időkben megmutatták, hogy azt fejezték ki verseikben, a mit szívekben éreztek. Ez utolsók bizonyára a legkevesebben vannak és ha az irodalom néha közönyösnek mutatkozik is ezek iránt, mivel némely tekintetben nem állnak egy fokon a legkitünőbbekkel, — akkor megjelen a történelem és kimutatja érdemlett helyét azoknak, kik szóval és tettel egyiránt hősök voltak.“

Nem szükség hangsúlyoznunk, hogy Petőfi az itt kifejtett védelemre nincs szorúlva. Költészetének az a része is, mely a szabadságharc idejét megelőzte s azzal semmi összefüggésben nincs, már biztosította helyét az irodalomban, úgy a hazában, mint a külföldön. Forradalmi szereplése, véleményünk szerint, Petőfi költői rangját nem emelte, csak jobban kidomborította jellemét és gazdagabbá tette költészetét. A közlött mutatványok is bizonyítják, hogy költői érdeme azok nélkül is el van ismerve. Az elmondottakat nem lehet tehát egyébnek tekintenünk, mint a költő egyénisége és jelleme iránti elismerésnek.

Petőfinek az utóbbi években írt költeményei közül való „A t a v a s z h o z” (1848.) című, melynek kiváló szépségét képezi a csatában elesett bajtársakra emlékezés.

„Breng ook uw leeuwerik-ken mede“ — így végzi Petőfi e dalt — „die mijne meesters zijn, want reeds als kind beerden zij mij schoone liederen voor de vrijheid zingen. En vergeet de bloemen niet, vergeet vooral de bloemen niet; breng mij met beide handen zooveel gij maar brengen kunt. Want de akker des doods is in den laatsten tijd zoo groot geworden, en de slachtoffers voor de zaak der vrijheid rusten op alle plaatsen. Zij liggen in de vochtige graven zonder lijkkleed; maar breng gij, o lente! hun een lijkkleed; strooi uwe bloemen op hunne rustplaats, strooi ze rijkelijk en met milde hand.“

(Hozdd magaddal a pacsirtát,

Nagy mesteremet,

A ki szép, szabad dalokra

Tanít engemet, stb.)

Petőfi leghőbb kívánságainak egyike volt, harczban elesni a házáért. Már 1846-ban mondta:

„Slechts eene gedachte pijnigt mij; de gedachte, dat ik op mijn legerstede, op de kussens zal sterven, verwelkend als de bloem, aan wier wortel heimelijk een worm knagt! Bespaar mij zulk een dood, mijn God! Wanneer dit volk, het slavenjuk moede, zich vereenigt en ten strijde trekt, dan wil ik sterven. Doe mijn bloed op 't slagveld vloeien, laat het paard in galop over mijn lijk springen, wanneer het de be-

vochten zege mag melden. Laat mij zoo liggen tot het nur, waarop het recht zegeviert! Dan eerst moge men mijne beenderen verzamelen, op dien plechtigen dag, waarop het treurend vaderland, met zachte rouwzangen en met omfloersde vaandels alle helden, die voor de vrijheid het leven lieten, in hetzelfde graf zullen leggen!“

(Egy gondolat bánt engemet,
Agyban, párnák közt halni meg,
stb.)

Egy másik költemény bemutatásához szükségesnek látjuk az ismertető czikkéből a következő részletet ideigatni, mely Magyarország helyzetét és Európa politikai magatartását jellemzi. Petőfi már Bem hadsegéde volt s a magyar fölkelők az egyesült osztrák és orosz hadsergekkel állottak szemben.

„A magyarok“ — írja ismeretünk — „jól tartották magokat és vitézül harczoltak. Föl van jegyezve, hogy nyoleczvanhat ütközetet szerencsésen állottak ki s ez kétség kívül eléggé bizonyítja, hogy a magyar forradalom komoly volt és a nép magát elég bátornak mutatta. De Magyarország egyedül maradt, minden segélye nélkül a többi népeknek, szemben az egyesült osztrák és orosz hadsergekkel. Azért a magyar kormány erőteljes felhívást intézett Európa más hatalmassá-

gaihoz. De hiában. Franciaország, mely Rómával volt elfoglalva, nem talált okot, hogy Oroszországnak a magyar kérdésbe avatkozását meggátolja. Az angol miniszterium inkább csak szokásból, egy keveset zúgolódott, de nem küldött hajóhadat keletre. Poroszország szerencsésének tartva, hogy a forradalmat félig elnyomta, kezét összedugta; a német szövetség pedig felsóhajtott, de egyebet nem tett semmit. Piemont hajlandó volt, de nem volt elég erős arra, hogy Ausztria megalázására közreműködjék. És Törökország bár eléggé felfogta, mily fontos az reá nézve, hogy Oroszország a Duna mellett ne győzedelmeskedjék, nem foghott fegyvert Francia- vagy Angolország támogatásának megnyerése nélkül. Európa olvasta a fölhívást, de mivel a nyugalom e világrész nyugati részén helyre vala állítva, olyan tudósítást várt, mely keletről is épen azt fogja közölni.

„Europa zwijgt“ — így kiált fel ekkor Petőfi méltatlankodva — „Europa is weder rustig, de woelige bewegingen zijn bedaard! De laffe volken laten u alleen, geheel alleen, o volk, van Hongarije! Maar zult ge daarom wanhopen, zult ge daarom weifelen: o neen, mijn volk! integendeel moet dit alleenstaan uw moed vermeederen. Het bewustzijn,

dat wij de stralen zijn in het duister, dat wij, terwyl allen slapen, den duisteren nacht nog verlichten, moet ons verheffen. Vrijheid, zie ons aan, erken in deze dagen uw volk: wij offeren voor u ons bloed, terwyl anderen nauwelijks u een traan wijden! uw zegen zal niet onverdiend op ons komen; in deze tijden van ontrouw, blijven wij alleen u nog trouw!“

(Európa csendes, újra csendes, Elzúgtak forradalmi. stb.)

Ez az utolsó költemény, melyet ismertetőnk cikkében Petőfitől találunk. A cikk végén közölt rövid irodalmi tájékoztatóból látható, hogy még más holland író is foglalkozott Petőfivel. Hiel Emma n u e l több költeményt fordított tőle holland nyelvre, melyekről — ha hozzá juthatunk — későbbi alkalommal.

Ezúttal még csak egy pár megjegyzést befejezésül.

Verset idegen prózában ismertetni soha sem lehet teljes sikerrel. Ha az eszme és tartalom meg is van őrizve, elvész az eredeti alakjának szépsége és rhythmusa, melyek az egésznek hatását oly nagy mértékben emelik. Silány tartalmú költemények, ily átalakítással, egyszerű prózává sülyednek. Petőfi azonban e prózai mutatóványokban is megragadó és gyűjtő. A páratlan phantasia, eszme gazdagság, a kifejezés-

beli erő és közvetlenség a fordításokban is érezhető. Nála a költői gondolat mindig oly nagy, oly tartalmas, hogy hatása prózában

sem csökken. Az itt közlött mutatványok közül „A Tavaszhoz” és „A mióta én megházasodtam” címűekben legalább így van.

Lakatos Sámuel.

Petőfi latinul.

VI.

Cantus mei.

(Dalaim.)

Saepe verso, saepe, mens quae sentit,
Et quae sentit animusque nescit,
Patriamque pervolat is et fam
Coelum quoque pervolat et terram!
Cantus omnes mentis somniantis
Lumina sunt lunae radiantis.

Providere quid sit futurum eras,
Nunc et semper quare somnia curas?
Quid curarum, cum deus sit bonus
Providensque mihi levet onus....
Cantus hi qui fiunt mentis omnes
Negligentis sunt papilionis.

Obviam mi venerit puella
Altior humet curas caverna.
Me in ocellos demergo puellae,
Ut se lavant leni in lacu stellae.
Cantus omnes pectoris amantis
Flores rosae sunt qui fiunt campis.

Amat illa? gaudens bibo amatus
Neglectus: ne bibam cruciatus?
Poculum vinumque genio datis
Versicoloris hilaritatis
Plena fit mens, sieque fiunt cantus
Temulentiae ut pluvius arcus.

At dum poculum manu prehendas,
Gentium manus ferunt catenas;
Quamque hilaris poculorum sonus,
Triste vinculorum tinnit onus...
Cantus qui fiunt, sunt mentis aegrae
Nubium tristissimae tenebrae.

Sed quid populus fert servitutis?
Quidni captis vincla rumpit armis?
An exspectat timide patiundo,
Vincla dum detriverit aerugo?
Mens irata quae parit carmina,
Ultionis plena sunt fulmina.

St. Hegedűs.

Petőfi a plágium vádjával illerve.

A „Honderü” 1847-ben újból fölvetette a harcot Petőfi és barátai ellen; szembe állítván vele Hiadort, kinek „Emléklapok egy főrangú hölgyhez” című 1846-ban megjelent költeményfüzérét maga Petrichevich Horváth Lázár adta ki egy igen hízog elő-

szóval. Már ebben így nyilatkozik Hiador működéséről: „E költeményről azt mondta volt a Honderü, hogy ő szebb gyöngyöt irodalmunkban nem ismer. Kiadó ismétli e tételt és nyugodt kebelvel bocsátja azt most a nagy közönség bírálata alá.... Ha ben-

sőség, merész fellengés, eszmedüsság s költői képek, ha classikai szendeség s formacsín költővé teszik az embert, úgy az „Emléklapok“ annak szerzőjét, — ha soha sem is irt volna egyebet — honunk egyik jelesb dalnokává kenik. Csak több ily verseket s a Hiador név élni fog!“

E túlzó magasztalás természetesen nagyon kihívta a kritikát s a Honderüvel ellentétes irányú Életképek 1847-ik évi április hó 3-án megjelent számában (I-ső félév 444—446. lap) T ü s k e y Emma név alatt egy élehangú bírálatot közöl a könyvre, melyben a többek közt ez mondatik: „A IX—XVII. számuak eszmé's érzelemszegény verstörödékek, melyekről már bizton föltehetni, hogy Petrichevich Horváth Lázár úr álmaiból daraboltattak ki. Aztán Kölcsey Endymion című fenséges költeményének e sorai :

„Csak egy tekintést fátyolod titkába,

Csak egy sóhajtást égi kebleden!“

már ezelőtt vagy 20 évvel elhangzottak a költő ihletes ajkairól, 'a XVI. számú versben minek azok elorzott 's torzított e' mását :

„Csak egy pillantást adj dicső szemedből,
Csak egy sóhajtást forró kebleden.“

egy embergyülölő dáma előtt, mint sajátot elczimbalmozni? — Hiador úr aligha prédikált még a' lopásról, különben nem nyújtja ki szentségtörő kezét Kölcsey halhatatlan vagyónára.“ E kritikára

Hiador ugyancsak az Életképek április 17-iki számában válaszol; de nyilatkozatát a szerkesztő egy pár gúnyos megjegyzéssel kíséri és azután sem kiméli Hiadort a Szigligetivel folytatott híres pörben a „Mátyás fia“ cz. szindarab tulajdonjogáért. (L. az Életképek 1847. II. félévi 22, 160, 226, 290, 292. stb. lapjait.) E cikkekkel egyidejűleg s a T ü s k e y Emma bírálatának hatása alatt jelent meg a Honderü 1847. II. félévi folyamának 78—79-ik lapjain az alábbi közlemény Ökörszem címmel :

„Ökörszem kissé komoly akar lenni, figyelmezteti tehát olvasóit nehogy jelen cikket tréfának vagy épen költeménynek tekintsék — mit előre megjegyezni jónak látván — ezennel közli az alábbirt levelet, a hozzácsatolt corpus delictivel együtt...

„Üvd kegyednek!

Midőn Hiador az Életképek által magtámadtatott, pár sorának a Kölcseyéveli hasonlósága miatt, föltevém magamban, figyelni Petőfi' verseire, s ime nemcsak hasonlatokra, de egész eszmék' el-sajátítására is számosra bukkan-tam. Oka, hogy ezeket Ökörszemhez küldöm közlés végett, többi közt az, mert illő, hogy azon lap közölje, melynek dolgozótársa — Hiador — oly gúnyosan megtámadtatott. Lássák a Petőfylázban dühöngők, hogy ha

méltónak látták zajt ütni ama semmiségből, kedvenczük is lisztes; mert — ha — mint a jegyzetek' végén is említem — csekély figyelmem is ennyit fődözhető föl, egy nálamnál több olvasottságu s hübb emlékezetű fürkész bizonyosan tiz husz annyit volna képes föltalálni, s bevezetésül, véleményem szerint, nem volna rossz, ha elmondaná Ökörsem, hogy mintán Hiadornak szemére hányaték a pusztavéletlen hasonlatosság, ime itten másnemüeket is láthatandnak, a hasonlatokon kívül.“

Mint hogy közlő maga elmondta a mondandókat, Ökörsem egész komolysággal áttér a corpus delictire. — Halljuk!

„1. Vahot S. előbb „Éjjel“ című versében:

„Csüggedve ülök életkedvhagyottan,
Künn fergeteg züg
Hadd zügolodjék, hogy ha
kedvet tartja stb.

Petőfy később

Itt van a tél, a hideg tél' közepe,
Zügolódik az idő künn —
Zügolodjék, hagyjuk kedvét
tölteni. stb.

2. Pájer előbb, nem emlékezem hol? gondolom „Téli dalok“-ban:

Hó leszek, leánykám
S leszárnyalok,
Le égből is leány,
S ajkadnak bitorán
Elolvadok

Petőfy később:

Hej! ha mostan hó lehetnék
Ajakára csókot nyomnék

S melegétől hő-szívének
Elolvadnék.

3. Hafiz, Szeder Fábian fordítása szerint:

A fülmilécske tegnap
Édesdeden dalolván,
S reája egy bokornak
Lombján kitárt fülekkel
A róza hallgatódzván.

Petőfy:

A primadonna a kis fülmile
Megannyi páholy mindenik bokor,
A mellyben ülnek ifju ibolyák,
Miként figyelmes hölgyek . . hallgatván
A primadonna csattogó dalát.

Mint a fölebbiekben, úgy itten is az egész eszme el van sajátítva, mert hogy a Hafiz hallgatódzó rózsája' helyébe ibolya van téve, az mit sem változtat a dolgon, hol van oly gondatlan író, a ki szórul szóra lopjon?

4. Kisfaludy S. „Gyula szerelmében“ előbb szól a fergeteghez:
... Port és polyvát kapkodsz,
Jer, tépd ki inkább remény-
tires szívemet.“

Petőfy később szinte a fergeteghez:

Ki akarod tán tépni fürteimet?
Jer, tépd ki inkább, tépd ki
szívemet.

5. Eötvös előbb „Szörnyen szép“ című versében a szerelemről:

Mit bánom én! dicókhaveszélyek,
S gyönyör között haveszhet
ekebel.

Petőfy később szinte a szerelemről:

Mit bánom éni az Isten szebb ha-
lált nem adhat,
Mint sírba dőlni a gyönyör
terhe alatt.

6. Vachot S. előbb — a
„Külföld rabjában“:
„Szívébe visszafolynak
könyei.

Petőfy később:

El könyek! szívem ugy is oly üres,
Mégfértek benne, odafollyatok.

7. Tompa előbb „Kar-
csai Templom“ czimű nép-
regéjében:

„A virágok éjimára
Mennek a természet' templo-
mába.

Petőfy később:

A természet elhagyott szent-
egyház,

Nincsen benne buzgó népe már,
A virágok.....

8. Szemere Miklós előbb
„Az időhöz“ czimű versé-
nek első részében dicséri az ifju-
sági időt, mily sokat ajándékozott
az embernek, második részében
korholja az aggkori időt, mi-
vel mindazt, mit csak adott, visz-
szarabolja.

Petőfy később:

Tékozló fiu az ifjuság,
Két marokkal szórja gazdagságát,
De jön apja, a zsigori vénség,
S visszazedi elpazarlott kincsét.

9. Vachott S. előbb:

Tőled hegy patakja
Nem búcsúzom el,
Együtt utazunk mi
Isten hirivel!

Petőfy később:

Honán kül a fiu,
Honában a patak

Magas hegyek közül
Együtt vándorlanak.

10. Beöthy Zsigmond
előbb: Ing a tenger a szél-
vész miatt, mint a „bölcseő“,
melyet „mérges dajka hány.“
(Csupán prózában mondom el,
mert a versre szórul szóra nem
emlékezem.)

Petőfy később: Hul-
lámzik a víz, reng a köny-
nyű sajka, mint a bölcseő, me-
lyet ránczigál szilaj kezekkel a
„haragvó dajka.“

12. Tompa előbb „Mát-
ra könyvében“:

Hol a Kárpát havas tetőin, —
— Mint barna csókák a téli fára —
Halk szárnyúttéssel, a kifáradt
Felhők megülnek éjszakára.

Petőfy később: „Sal-
góban“:

E hegytetői kősziklára ül,
Borús napokban, a pihenni vágyó
Terhes felhőknek vándorserege.

13. Szemere Miklós
előbb a „szívhez“ szólva:
olyan vagy, mint az ér, melynek
ha visszatér

Tükre' tiszta bája,
Az egész menny száll fürödni
rája.“

Petőfy később „Salgó-
ban“ a Szerelemhez szólva:
Ott állsz mesés nagyságban.....

Hogyha nyugoszol,
Meglátja széles tükrődben
magát a
Határtalan menny' mindencsil-
laga.

Az eszme ugyanaz.

E példák Petőfy eredetiségét méltán kétségbe hozzák, számos verseire nézve; mert ha csekély figyelmem is ennyi elsajátítást fedezhetett föl verseiben, egy ná-

lamnál több olvasottságu s bővebb emlékezetü fürkész, kétségen kívül tíz husz ennyit fogna felkutatathatni.“*

Csernátoni Gy.

Költemény Petőfi Sándorhoz.

VIII.

Petőfi Sándorhoz. *)

Lauka Gusztáv.

Lelked a szabadság fellengő madara,
Oda emelkedik csattogó szárnyával,
Hol közel van a nap, tisztább a levegő,
Ninesen rabszolgaság, nyaktörő igával;
Hol a szép természet országa kezdődik,
Hol e rút világnak országa végződik. —

Onnan hangzik dalod, és zeng szabadságot,

Egyenlőn a világ minden emberének;
Magasztos lelkeddel együtt érez lelkem —
Azért tetszik nékem felülről az ének;
Én is szabadságot, szabadságot kérek,
Egyenlőn a világ minden emberének.

Költő vagy! az isten is annak teremtett!
Régen túlhágtál a mindennapiságon,
S bár a fellegekhez ragadt fel szellemed,

Üdvös magot szórtál széjjel e világon.
Magot — mely ha kikél, virágzik s megerik —
Jogot követelnek — azt többé nem kériik.

Üdvözlégly barátom! a nép apostola,
A mire törekszel, nehéz lesz elérni,
Régen szenved a nép, megszokta a jármot,
Kilencz századon át rá tudták beszélni.
De annál nagyobb lesz az erők küzdése,
Ha lehat közibök szép dalod zengése.

Utánad törekszem, bárha el nem érlek,
Tetszik nékem az út, a mellyen te haladsz,
Czélod: sok szenvedő millióknak üdve,
Én ott alig lépek, — hol te bizon szaladsz!

Elég, hogy szellemem, szellemed megérti,
S a miért te küzdesz, szintén megkísérli.
Közi: F. Z.

Célzások és vonatkozások Petőfi-re az egykoruaknál.

I.

„..... Mert alig volt valaha szomorubb, mondjuk ki: veszélyesebb irodalmunk' állása, mint e perczen. Egy szenvedélyrészeg csoport garázdálkodik

* A ritkán szedett sorok az eredetiben vannak úgy szedve. Cs. Gy.

*) Megjelent Hazánk 1847. I. 94. I. 94. sz. febr. 25. E költemény harmadik versszakának utolsó három sorát érinti a Honderő. (I. az „Egykoru hírlati megjegyzések“ cz. czikket.)

a tudomány és műveltség' szent csarnokában, az ész és szellem higgadtan bölcs szózata helyett ez irodalmi tivornyázók' durva kurjongatásai töltik el a boltíveket, megfertőztetve a tudomány' oltárát, kioltva az ész' világát. — Ifjak, kikben még a józan ítélőtehetség sincs kifejlve, még kevésbbé az tanulmány és tapasztalás által kifejlesztve; kik nem tudják, mi fán terem ízlés és mű-

veltség; kik nem bírnak tudományal, mi a hármas kis tükrön és egy pár francia regényen túl emelkednék; kik nem bírnak több élettapasztalással, mint mennyit Pilvax úr' életiskolájában és a komlókertben szerezhetni; kik meg nem tudnák neked mondani a művészet fogalmát, mert művészetből nem ismernek tökélyesbet pilvaxi frescóknaál, — ez ifjak — risum teneatis — egy nemzet' szellemi életének irányzóíú! to!akodnak föl! . . . * És a jobbak? a tudomány és szellem' érett, tapasztalt, érdemet és érdemeik által tekintélyt szerzett bajnokai? — hallgatnak, nem azért, mintha a féltelenségeket maguk is ne roszalnák, hanem azért, mert szeretik a békességet, azaz félnek, hogy az éhes ifju óriások fölójök kerednek, és megbolygatják a halántékaikon nyugovó borostyánkoszorut, melyet — Isten a tanuja! — olly nagy fáradsággal vitytak ki. Pedig: ma nó vigen tudományt és hazát — csak a nimbusz maradjon! De nemcsak hallgatnak, hanem kedvüket keresik, pályájokon támogatják, kezet fognak azokkal, kiket vesszőzniök kellene, ha saját énjöket, parányi dicsőségüket nemzetük műveltségis irodalmi jóügyének eléje tenni oly — — kényelmesek nem volnának. Lelkük rajta! eljőend majd a história és kiszellőzteti egy kissé ama nimbuszpalást reddőit. — És följegyzendi: mennyiben követnek vagy nem követnek el bünt, — midőn nemcsak hogy hallgatva

tűrik a betyárizmusnak irodalmunkbani uralkodását, sőt azt még inkább elősegítik. — Mondjuk: lelkük rajta! —“

(A Honderű 1847. II-ik fele Nyárhó 13-iki szám „Heti szemle“ cz. rovatában, hol visszapillantás történik az illető lap öt éves pályafutására.)

„ . . . Már úgyhiszem, illy példátlan rövidséggel becsületesen expectoráltam, a mire szükségem van; megérthetett ön, ha akart; most már van okom az indorsatumért könyörögni. Akármilly alakban szivesen veendem azt, csak a halasztás tekintetében türelmet ne tartalmazzon, mert megvallom, a türelemnek egykor igen nagy barátja voltam, de mióta P. e dicső erényt egy gyönyörű dalával az emberiség kebléből a birkák és szamarak közé áthonosítá, azóta a türelemnek még hallása is görcsöt okoz; nem, tűrni semmi esetre sem fogok.

(A Honderű 1847. II. félévi Nyárhó 20-iki számában, Kajna Gábor conductor kérelmi levelében a szerkesztőhöz.)

„ * Uti levelek — geniális uti levelek eladandók! — első kézből! Vegyéték hát — vegyéték hát! de — ne olvassátok. Szerzőjük igéri, hogy azonkívül, hogy Hazánkban megjelenik, még extra is ki akarja őket adni. Kötelességünk tehát e geniális óriás műre nemcsak figyelmeztetni a nagy világot, hanem annak szebb helyeit mutatványul közleni is. — A jót nem lehet eléggé terjeszteni, és a roszat sem; első, hogy követendő, utób-

* A ritkán szedett sorok mindenütt az eredetiben vannak úgy szedelve. Cs. Gy.

bit, hogy réttentő például szölgön másoknak.

* Ez uti levelekben olvassuk mindjárt eleinte: „Csak az ne várjon tölem levelet, kinek ezt megígértem, mert bizonyos lehet benne, hogy oly hiába fogja várni, mint a czinkotai bakter az angol koronát.“ Kár, hogy szerző ez újdönúj nemű lo v a g i a s s á g a azokra is ki nem terjed, kiknek levelét meg nem ígérte. Szívesen elengednök az oly fántáziaugrándozást, mint a czinkotai bakterről az angol koronára, sapperlot! minő magasztos, magasztosabb Curtiusénál! Czinkotai bakter és angol korona! Pápucs és lángész! Zsámiska és ananászfagylalt!

* Ugyanott e helyet találjuk: Iparkodni fogok legalább, hogy a nélkül is unalmas falusi magányodat leveleimmel még unalmasabbá ne tegyem.“ — Ezen iparkodás igen czéltalan iparkodás leend, mert írónak minden iparkodása mellett sem fog sikerülni czélját, mely után iparkodik, elérni. . . Némely ember az unalmat árnyékul magával hordja, ha nap nem süt is.

* Ugyanott azt kérdik a jó barától: „Olvastad, mit ír felöled a Szépirodalmi Szemle? ha eddig nem olvastad, ezután se bánts; nem érdemes rá, hogy véredet rontsd vele.“ (Meggfordítva Gevatter Handschuhmacher! a kritika-vértisztító szer, s legfölebb hü, elbizott rosz poéták gyomrát rontja meg, kik nem bírják az igazság csipős nedvét megemészteni!) „Vagy olvasd el bátran, nem hiszem, hogy o l y a n o s t o b a s á g (?) egy pillanatra

is fölháborítana.“ Ezek aztán azok a mi nagy poétásterünk, ezek az ő szellemdús antikritikáik!! — Ilyesminek leírásáért bizony nem tudom minek íróvá lenni, ezt akárki meg tudja tenni. . . . ép oly jól, még tán jobban! — Ezek továbbá azon írók, kiket olmosbottal várnak „Nagy-Károly“ czimü verseikért, s kik ezen örülnek, mert szándékuk volt, „hogy oldalba verjék őket, a mint érdemlik. . .“, de sőt még azt is megvallják, hogy jobb szerették volna őket föbvernü. O ti szegény örökké verekedő, de Istenverte poéták!

* A Hondertűről ez áll ugyanott: „Ez a Hoderü. . . de vigye el az ördög a Honderüt, mi közöm hozzá?“ Igy szeretem önt la! csak szellemdúsan, semmi póriasság; csak okos czáfolat, nem szenvedélyes kifakadások. — Ön napról-napra bebizonyítja, hogy mi hazudtunk, midön önben lángészt, eszme-gyöngédséget, sőt még talantumot is lenni állítánk. Ön úgy tesz, mint a vén asszonyok, hol együgyü értelmük' rövid fonalából kifogynak, oda az ördögöt küldik. — Szégyelje magát ön P. úr — még oly fiatal, s szellemi dolgokban ilyen vén banya?“

* Mint minden nagy költőnek, úgy e mi költőnknek is van egy inasa, kit ő igen jellemzőleg rajzol: „Ignác barátom, illetőleg szolgám. . . soha sem csal, ha nincs alkalma csalni, és mindig józan, ha pénze nincs“ (vagy ha verseket nem csinál!). „Egyébiránt hivatalában pontos, és így hasznos polgára a hazának.“ — Itt igen csipősek lehetnének, ha

akarnánk, s minthogy Ignácot életirója per barátom tractálja, a latin „similis simili“-féle ismeretes közmondást alkalmazhatnók, — de azt hisszük, Ignác úr e levelekben maga sem sok gau-deálni valót talál.

* Ugyanott dolgozótársunk Z..... bécsi suszterpúb- (???)-nak neveztetik. Ezen suszterpúbwitz bizonyosan nem fogja dolgozótársunk' gyomrát megrontani. — E finomságról ismerek rád, o, lángész! o P —! —“ (Honderü 1847. II. félév 220. l. „Ökör-szem“ cz. rovatban.)

* A halhatatlan aestheticus P. ezt írja, hamar hírnevessé vált leveleiben K.-hez. Diósgyőr: „A völgy elején fekszik a falu, s benne nagy Lajos király leányának Máriának kastélya. Most már csak rom, természetes. (Miért, hogyan, mikép?) Négy tornya áll még, ez is csak félig csonkán. Ha lakhelyéről megítélhetjük lelkét, (Tehát mégis lehet valakit külseje után megítélni, s bizonyosnak lenni, hogy csak szennyes lélek tűr szennyes inget és szennyes kezeket) a királyi hölgy költői lélek volt, s azért, mind a mellett, hogy királyleány volt — tisztelet emlékének.“ — Nem hősién hangzik ez? mind a mellett! — igen szép! — hogy királyleány volt — talán jobb lett volna, ha mosogatólánynak méltóztatott volna lennie? —

tisztelet emlékének! — A királylány bókót csinál P. úrnak a gyöngéd megemlékezésért.

* Hőserő, — mit Nachgusz! Ugyane nagy férfiú Első esküm czim alatt egy szivreható históriát dall el. Komódiát akart játszani. A tanító úr nem engedte meg neki. Az iskola iga volt a nagy költőnek. Egyébiránt meglátszik rajta, hogy nem sokáig nyögött ez iga alatt. Meg akar szökni. A tanító becsukja. A költő iszonyu esküt tesz. És nem kevesbbre eskszik azon iszonyu esküben — mint hogy a hazát boldogítani akarja!?? és a zsarnokság ellen küzdeni. (Nálunk Magyarhonban zsarnokság! a derék hazafi bizony nem ismeri hazáját — vagy azt hiszi, Magyarország Botany-bay?) Ezen szivreható verselmény végre következő, rendkívül erős, költői sorokkal végződik:

„S az eskü most is olyan szent
előttem,

A milyen volt az első pillanat-
ban,

S verjen meg engem a hatalmas
Isten,

Verjen meg még a más vilá-
gon is,

Ha valaha ez esküt elfelejtem!“

Ez aztán erő és hatály. Hőserő mit Nachgusz! Erő — mely akár még egy tuczat 62-tös összeesküvésre elég volna! ...“ (Honderü 1847. II. félév 360. l. „Ökör-szem“ cz. rovatban.)

Közlő: Csernátoni Gyula.

„Az örült.“

A Petőfi-muz. 1889-diki II. füzetéhez Petőfi „Az örült“ cz. költeményének facsimilejét mellékeljük. Miként jutott hozzánk s mi a kézirat eredete, azt mult számunkban elmondtuk.

Petőfinek ez a költeménye legelőször az Életképekben jelent meg, 1846, II. 772. l. (25. sz. decz. 19.) s ezután „Összes költeményei“ között (1847. 432. l.), mint az 1846-diki költemények másodikika. Ugy tudjuk, hogy e költeményről más kézirat nem létezik s így érdekesnek tartjuk följegyezni úgy az Életképekben, mint az Összes költeményekben levő kiadás eltéréseit a mi kéziratunktól.

Az „Életképek“-ben levő kiadás eltérései:

„Nagy munkába vagyok.“

„Jajgatnak majd, és én kaczagok.“

„Mert ilyen az élet, jajgatunk s kaczagunk.“

„Egyszer már én is meghalék.“

„Reám borultak s könnyezének.“

„Szerettem volna felugrani,
Hogy orraikat leharapjam.
De nem harapom le, gondolám;
Legyen orruk, és szagolják.“

„Ez az állat volt egyetlen jótevőm,
Ezt is megcsaltam.“

„Én szívemet adtam oda;“

„Az olly keserü volt, hogy megdöglött tőle.“

„De hiába, csak így jár,
Ki emberrel tesz jót. Mi az ember?“

„Melly ott fenn a mennyben virul.
De ez nem igaz.“

„Ott lenn van a pokolban“

„Ki nagy bolond volt, mert éhen hala;
Mért nem lopott? mért nem rabolt?“

„Hisz' sirnom kellene,
Siratni, hogy olly gonosz a világ;
Az Isten is felhő-szemével“

„Az ég könyéből? . . . sár!
Hahaha!“

„Oh ég, te vén kiszolgált katona,“

„Hm, így eresztik el a vén katonát,
A hosszú szolgálat jutalma
Egy érdempénz és rongyos öltözet,“

„S tudjátok-e, mit tesz az emberi nyelven,
Midőn a fűrj azt mondja: pitypalatty?“

„Az asszony vonzza magához a férfiakat,“

„Miért? hogy elnyelhesse.“

„Szép és veszedelmes!“

„Aranypohárban méregital.“

„Mint egy méreggé vált tenger“

„Láttátok-e már a tengert,
Midőn a fergeg szánt rajta,
És vet beleje halálmagot?
Láttátok a fergeget,“

E barna parasztot,
Kezében villám-ösztrökével?“

„Még várok holnapig.
Ha holnap sem lesz a végítélet,“

A levegőbe röptem, hahaha!“

Az „Összes költemények“-ben levő kiadás eltérései:

„Ostort fonok, lángostort, napsugarakból;
Megkorbácsolom a világot!“

„Egyszer már én is meghalék.“

„Hogy orraikat leharapjam.
De nem harapom le! gondolám,
Legyen orrok és szagolják,
Ha rothadok, s füladjanak meg.“

„És hol temettek el? Afrikában.
Az volt szerencsém,“

„Ez az állat volt egyetlen jóltevőm.
Ezt is megcsaltam.
Ő czombom akarta megenni;
Én szívemet adtam oda,
S ez olly keserű volt, hogy megdőglött tőle.“

„De hiába, csak így jár,
Ki emberrel tesz jót. Mi az ember?“

„A melly fönn a mennyben virul.
De ez nem igaz.“

Mért nem lopott? mért nem rabolt?“

„De mit kaczagok, mint a bolond,“

„Az isten is felhő-szemével“

„Az ég könnyéből? . . . sár.“

„Hm, így eresztik el a vén katonát,“

„Egy érdempézn és rongyos öltözet.“

„S tudjátok-e, mit tesz az ember nyelven,
Midőn a fűrj azt mondja: pitypalatty?
Az azt teszi, hogy kerül az asszonyt!
Az asszony vonzza magához a férfiakat,
Mint a folyókat a tenger;
Miért? hogy elnyelhesse.
Szép állat az asszonyi állat,
Szép és veszedelmes,“

„Láttátok-e már a tengert,
Midőn a fergeteg szánt rajta
És vet beleje halálmagot?
Láttátok a fergeteget,
E barna parasztot,
Kezében villámösztrökével?“

„Ha megérik a gyümölcs: lehull fájáról.
Érett gyümölcs vagy, föld, lehullanod kell.“

„Beások a föld középig,
Lőport viszek le
És a világot a
Levegőbe röptem . . . hahaha!“

A mint a részletes összevetés mutatja, az eltérések nagyszámúak s köztök egy pár lényeges. Ugyanis a kéziratban egy helyt fel vannak cserélve a sorok s egy refrain ki van hagyva. Ebből is látszik, hogy e kézirat emléknék volt lemásolva s a költő pár helyt nem emlékezett elég biztosan az eredeti alakra. A mondatjelzés pedig lényegesen eltér s pár helyt a kéziraté indokoltabbnak látszik. Mivel pedig a mondatjelzés közelebbi hasonlatot mutat az Életképekben megjelent formával, ebből azt lehetne következtetni, hogy e kéziratok az 1846 végéről

valók s mindenesetre előbbiek, mint az összes költemények megjelentek.

Abból pedig, hogy éppen ez a két költeményt másolta vagy írta le emlékül Egressy G.-nak, az látszik, hogy Petőfi e két költeményét tartotta legtöbbre

vagy legalább, hogy nagyra becsülte s a legtöbbnél kiválóbbnak tartotta őket. Erre bizonyíték főleg az, hogy a „Dalaim“-at, e fölséges önjellemzést, nagyon szerette szavalni, a mire nézve lesz alkalmunk máskor bővebb adatokat sorolni elé.

Ferencai Zoltán.

A kortársak bírálati Petőfi műveiről.

E cím alatt a Petőfi egyes műveiről szóló egykoru bírálatokat fogjuk közölni, első sorban is a kevésbé ismerteket. Ezek éppen oly tanulságosak arra, hogy Petőfit miként fogták fel kortársai, mint voltak azok a megjegyzések, melyeket „Egykoru bírálati megjegyzések Petőfinek a lapokban megjelent műveiről“ cím alatt közöltünk és közlünk. Itt-ott, a hol szükségesnek fogjuk látni, életrajzi vagy irodalomtörténeti adatokkal fogjuk kísérni.

I.

János vitézről és a Cipruslombokról.
(Budapesti Híradó. 1845. I. 242. l. máj. 22. 185. sz.)

„**Tudományos világ.** Hazai irodalmi ujdonságok.) Nem rég Petőfi lyrai költeményeivel ismerkedtünk meg. Azóta két újabb füzetet vettünk tőle: „János vitéz“, népmese (1845. Kiadta Vahot Imre) és „Cipruslombok Etelke sírjáról“ (Pest, Beimel bet.

1845.) Imezekben, egy pár egyszerű szép dal kivételével, nem találjuk fel Petőfi tiszta conceptusait, tiszta formáit, sőt valamit, mi az invita Minervához hasonlít. Ellenben az első egészen test az ő testéből, vér az ő életfris véréből. Tündéres népi mese, nem való a hosszuképü komoly bölcseneknek, kiknek gyermekjáték, mi nem az aristotelesi logika formái közt gondoltatott, de ki elég romlatlan fogékonyságu, hogy a természet és emberiség törvényeinek e gyermekded felfogásában kedvet leljen, olvassa János vitézt, ki leszen elégitve. Talált gyermek, gátolt szerelem, bujdosás, haramiak, csodás hadviselés, elragadott királylány, griffmádár, operencia, óriásország, boszorka, tündérsziget, s több oly elem, mellyből a természethez sokkal közelebb álló nép szövi tarka regéit, banya volt, szépségek bányája, János vitéz költőjének, miket költői érdekü, válto-

zatos, mulattató és megillető egészszé tudott felhasználni. A compositio tisztaságán kívül a költemény moralis jelentékességét is helyeselve kell említenünk; e nemességét hőse tartásában, s a poetai igazság a mese minden részeseinek kiosztását (Igy!). A népi jellemet, őszintén valljuk, gondolatban, érzésmódban, minden idegen járulék nélkül, visszatükrözve egy hosszabb magyar költemény sem tünteti elő. Könnyűsége nyelvi és tárgyi előadásban ritka, s ez őt még eddig terjedezésre nem csábította, csak rím dolgában óhajtanók azt a szigort kifejtve látni, melly keresettség színe nélkül teszen eleget a mai kor követelésének. A népit csak szépségeiben kell követni, nem gyöngéiben is.*

II.

Szerelem gyöngyeiről.

(Pesti Hirlap. 1845. II. 282.

1. okt. 28. 563. sz.)

„Szerelem gyöngyei.

Irta Petőfi Sándor. Pest, 1845.

Kiadja Emich Gusztáv. Ára 30

kr. pp.“ — Mondják, Petőfi a költő

tői formákkal keveset gondol, s

ebben sok igaz van, s mint criticus

szólván, lehetetlen őt erre

nem figyelmeztetnünk; de az ol-

vasó fogja észrevenni, hogy a mit

betanult gondosság által kívánnak

elérni annyian, Petőfi verseinek

* Ezt a bírálatot Toldy (Schedel) Ferencz írta.

gyakran azt az ihlet adja meg. S ilyenkor látjuk a költő Petőfit egész erőjében, ilyenkor egész fényében költészetét. A szilaj kedvesapongást nyájas enyelgés, a vad természetességet természetes naivság, vagy a phantasiának felséges játéka váltja fel. Ilyenkor tapasztaljuk, hogy Petőfi, birván a nyelv hatalmát, ura egyszersmind phantasiájának; hogy a költő tud lenni egyszersmind művész is. Roszul használtuk talán e szót: művész, értvén alatta csupán a külcsin, a szép formák emberét. Egy szóra vala szükségünk, melly kifejezze a mestert, kinek kezében ragyogóvá simul az üveg, csillogókká lesznek az álkövek, — hogy ellentétben elmondhasuk, miként Petőfi szellemgyöngyei valódi gyöngyök.

Nem szállunk mi le a kebel mélyébe, honnan e gyöngyök fölfakadtak, mint cselekvék nem rég a „Czipruslombok“* bírálója. Ez nem critica; s ne csudálkozunk, ha szívetől a költő hidegen utasít vissza minden kezét. A külső viszonyokat sem kutatjuk, mellyek szülik a dalt; tegye ezt az életiró, ha egyszer a mű túlélte a művészt. A bíráló feladata magát a művet tekinteni, abban keresni az érzelmek valóságát, keresni, — hogy a jelen esetről szóljunk, — a szerelem örömét és

* E megjegyzés az előbb közlött bírálatra vonatkozik.

bánatát, gyönyöreit és gyötrelmeit. S a „Szerelm gyöngyei“-ben mindezen érzelmek olly természetes, mint változatos színekkel tükröznek.

S egy dolog van különösen, mi bennünk a Szerelm gyöngyeit olvasva, örömet okozott. Szerző nagyobb szigora önmaga iránt, e versek megválasztásában, mellyeket világ elébe bocsáta. Ha mi a „Czipruslombok“-ról szóltunk volna, e szigor hiányát említők vala főleg. A „Szerelm gyöngyei“ már vá-

logatottabb gyűjtemény. Nincs benne egyetlen vers is költői becs nélkül. Hasonló szigort ajánlunk szerzőnek azon művei megbírálásában, mellyeket hirlapokba ad. Óhajtjuk továbbá, hogy minél kevesebbet írjon mérték nélkül. A gondosság, mellyet mértéktartásra fordít, megszerzi verseinek azon külesint is, melynek néha hiányát érezzük.*

Közli: *Ferenczi Zoltán.*

* E bírálat névtelenül jelent meg.

Petőfi „A gyöldei ifjakhoz“ című költeményének teljes szövege.

A honnak egy igaz zászlója van
Azt mi álljuk körül,
S ti elhagyátok a hon zászlaját?
Elhagyátok, oh ifjak, óh hitetlenül?
Szégyen, gyalázat! Hát az orosz lány
Rókák fészkebe tér?
Silány rongyot hogy cserélhettetek
A haza szentséges, dicső zászlójáér?
Higyjétek el, hogy rókák fészke az,
Hová beléptetek,
Ha rá más bizonyosság nem volna is,
Elég az, hogy papok tanyáznak köztetek.
Pap és ravaszság, pap és árulás,
Pap és minden rossz — egy!
Ott a gonoszság, ott van a pokol,
A kárhozat, hová ily férfi szoknya megy.

Okos volt, a ki öltözetjüket
Barnának rendelé,
Fehér ruhát azért nem hordanak,
Mert azt sötét lelkök befeketiténé.

Mint öltözetjök, lelkök oly sötét,
Ők éjszakának gyermeki —

Azért látjátok őket mindenütt
A szabadság és napfény ellen küzdeni!

Hol a szabadság, ott van a haza,
S ti elválhattatok
E két szentségtől — és olyan korán?
Mert hisz fiatalok vagytok, fiatalok.

Nem jó idők! . . . A féreg eddig a
Vén fákat rágta csak;
Ti ifjak vagytok, ifju csemeték
És a férgek már is belétek hulltanak.

A férges fát mi várja? Rothadás —
Tehát rothadjatok!
Minket levágnak s tüzre tesznek tán,
De lelkünk lesz a láng, mely égbe
szállni fog.

E költemény teljes szövegét már 1881-ben közölte volt a „Koszorú“, a Pet. Társaság havi közlönye. (VI-ik kötet 1—2 lap.) A szerkesztő ekkor a következő jegyzetet csatolta hozzá: „E költemény eddig csak a 3., 4., 5., 6. és 7. versszakok hijával jelent meg nyomta-

tásban; így látott napvilágot Petőfi összes verseinek utolsó kiadásában is, hol a cím alatt megjegyzi a kiadó, hogy a vers „nem hiteles szövegű.“ Kórody Sándor úr szivességéből abba a kellemes helyzetbe jutottunk, hogy az eredeti szöveget minden kihagyás nélkül mi mutat-hatjuk be először. Petőfi e versét Szatmárban egy társaságnak diktálta le így, a jelenlevők kérésére nevét is alájegyez-ve. Az eredeti példány, a költő sajátkezű aláírásával jelenleg a Petőfi-társaság irat-tárában látható. Érdekesnek találjuk köz-lését, bár, mint a kihagyások igazolják, később maga a költő is igaztalanoknak találta a papság ellen intézett heves ki-fakadásait. A költemény, így a mint van, jellemzéseül szolgálhat Petőfi akkori han-gulatának.“

Az itt közölt variáns — a Szócs Géza kolozsvári egyet. hallgató révén — Timár Károly vizaknai földbirtokostól került hozzánk, ki mindenha rajongó szeretettel csüngvén Petőfin, már megjelenésök idején lemásolta költeményeit. A „Gyüldei ifjakhoz“ című 1847-ben mint kézirat volt elterjedve s az akkori szo-kás szerint mindenki lemásolta, a ki csak teheté. Ebből a korból való a Timár Ká-roly úr kézírata is. A „Koszoru“-ban

közölt eredetinek vehető szövegtől egy pár eltérés van benne, de kevésbbé lé-nyeges. Így az 1-ső versszak 2-ik sorá-ban az „Ázt“ helyett a „Koszoru“-ban „E z t“ áll; a 4-ik sor pedig ott így hangzik:

Elhagyhatátok, oh ifjak, hitlennül.

A 2-ik versszak két első sora a Ko-szoruban zárjel közé van téve; a 6-ik versszak végső sora pedig elvontabb, mint a jelen költeményben (A szabadság, e napfény ellen küzdeni.)

A legújabb kiadásban közölt szö-veg hiányos is, rozsz is. Mindössze csak 5 strófából áll, s a teljesség kedvéért adjuk ezekből is a két változattól eltérő helyeket.

1-ső versszak 4-ik sor:

Elhagyátok, oh ifjak hűtlenül!

3-ik (tulajdonképen 7-ik) versszak 1-ső sor:

Hol van szabadság, ott van a haza

4-ik (8-ik) versszak 4-ik sor:

S a férgek már belétek hullanak.

* 5-ik (9-ik) versszak:

Hát a férget mi várja? Rothadás.

S a rothadás halál.

Minket levágnak, tüzre tesznek tán,

De lelkünk lesz a láng, mely égbe száll.

Csernátoni Gyula.

Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez.

Kiegészítő adatok:

IX. „Felhők“ cz. rovathoz: **

Petőfi e művéről megemlé-keznek még röviden:

Budapesti Híradó 1846. 188. l. 357. sz. mart. 22.

* L. I—IV. közl. Pet. muz. 1888. folyamában s az V. közl. u. ott 1889. I. füzet.

** L. Pet.-Muz. 1888. 85—86. és 300—301. l.

„— Petőfitől „Felhők“ című költemények vannak sajtó alatt.“

Jelenkor. 1846. 215. l. 36. sz. máj. 7.

„Fiatal költőnk Petőfy (!) Sándor hasonlítólág a tengeri lényhez, mely kínai közt gyöngyöt terem, költészi képzeete szép jeleit raká le „Felhők“ című füzetké-jében, mellyben nem látjuk többé az életvidor magyar szilaj dalost,

hanem a magába szállt keserűn eszmélkedő természeti bölcsészt. Epigrammjai csipősek, sok igazságot s még több költői szépséget rejtenek, s illy színben tiszteljük a költőt. Említett versfüzér 30 kr. pp. Ugyanez irónk alig végzé olly szaporán egymásra következő munkáit, kevés időn „Csillag-talan éjek“-et bocsátand közre; kár barátunk! hisz a magyarnak ugy is annyi borongós éje van, csillagait mindig keresnie kell.“

X. „A hóhér kötele“ cz. rovat-hoz:!)

Petőfi e művéről még a következő adat olvasható a **Budapesti Híradó**(¹⁾)-ban:

(1846. 195. l. 358. sz. mart. 24.)

„Kemény Zsigmond nagy történeti regénye már kész, s rövid idő múlva Hartleben költségén sajtó alá menend, kinek jeles vállalkozó szelleme legközelebb Petőfi „Hóhér kötele“ és Jókai „Hétköznapiok“ czimű regényét is az olvasó közönség kezeibe fogja juttatni.“

A **Pesti Hírlap** írja (1846. I. 376. l. 685. sz. jun. 4.):

„— Petőfitől megjelent a már korábban hirdetett regény, mellynek czime: „A hóhér kötele.“

Hirdettetik is Ugyanott a 384. és 394. l. ugyane számban:

¹⁾ Petőfi-Muz. 1888. 86. és 301. l.

²⁾ E lap teljes czime: **Budapesti Híradó**. Pesten. Nyomatott Landerer és Heckenast könyvnyomató intézetében.

„(627) (1., 2.) Épen most jelent meg és Hartleben és Altenburger könyvvarusoknál, Pesten váczai-utca 437. sz. alatt kapható: **A hóhér kötele**. Irta Petőfi Sándor. Csinos borítékba fűzve ára 1 frt 20 kr. p. p.“

XII. „Tigris és hyéna“ cz. rovat-hoz:!)

Arra az okra, mely miatt Petőfi e darabját a színháztól visszavette, majd mindenik lap tett megjegyzést s azt az eljárást, hogy bérfolyamban akarták adni, egy lap sem helyeselte, kivéve a **Honderüt**. Erre nézve érdekesek a következő nyilatkozatok:

Budapesti Híradó (1846. 227. l. 365. sz. apr. 5.)

„— Petőfi „Tigris és hiéna“ czimű drámáját visszavette, mivel csak bérletfolyamban akarják előadni, hogy szerzője valamikép meg ne gazdagodjék! Minden idegen zongorarontó és hegedűkoptató bérszünetet kap nemzeti színházunktól, a hazai író ellenben az ajtó mögött is meghuzhatja magát, ámbár csupán néhány hazai írónak köszönheti a színház, hogy némelly tagjai most már csak lóhátról beszélnek le a szegény ember fiához!“

Jelenkor (1847. 167. l. 28. sz. apr. 9-én):

„Némellyek méltatlankodásnak állítják, hogy Petőfy (!) „Tig-

¹⁾ L. Petőfi-Muz. 1888. 217—218. és 302. l.

ris és hiéna' czimű drámája, mely a fiatal költőt alkalmasint újabb s tán kedves oldalról tüntetendné fel, miután választmányilag elfogadtatott, csak bérletfolyamban rendeltetett adatni, midőn eddig nem ritkán külföldi silány művek több kedvezésben részesültek; mások meg nem e miatt, hanem önkéntes eltökélésből állítják származottnak a darab visszavételét."

Megjelenéséről megemlékszik ugyancsak a:

Jelenkor (1847. 41. l. 7. sz. jan. 24.):

"Megjelent „Tigris és hyena“ dráma 4 felvonásban. Petőfi Sándortól, ára 40 kr. p. Kapható Emich Gusztávnál."

Szintén a Pesti Hírlap is (1847. 13. l. 808. sz. jan. 7.):

"— Szinte kapható már Petőfi „Tigris és Hyena“ cz. drámája."

A „**Hazánk**“-ban, melyet Kovács Pál szerk. Győrben, szintén megemlékezik egy pesti levelében bizonyos Bertalan (1847. I. febr. 5. 48. l.), midőn a darab egyébként nyomtatásban már meg volt jelenve.

"A dráma — mond — azonban folyvást sinlődik, nyíltan kimondva, nincs drámánk; és fájdalom illy anarchiai körülmények közt nem is lesz! Nem kívánom, hogy a drámai választmány minden ismétlen suhancz kinszenvedések közt szült első pennapró-

báját legott a szinpadra bocsássa, hanem hogy a színházi igazgatóság olly tehetségek irányában, mint Petőfy (!) Sándor, méltánylattal légyen. „Tigris és Hyena“ elfogadtatott, de olly figyelemre, a melly az intézetnek és a költőnek is becstületére vált volna, nem méltattatott. A darab vagy jó, vagy rossz, ha rossz nem kellett volna elfogadni, ha jó, miért nem engedték bérletszünetben előadni? a dráma hanyatlásának a magyar kritika is nagyban oka, — jövő alkalommal e darazsfészekbe fogok nyulni."

XIII. „Összes költeményei“ cz. rovatához:¹⁾

Szépirodalmi Szemle (1847. I. 63. l. 4. sz. jan. 24.), a „Szépirodalmi foglalatosságok“ cz. rovatban így ír:

"Petőfi Sándor kedvelt lyrai költőnk valamennyi verses munkáit átnézvén, azokat egy kötetbe szorítva Emichnél adja ki. Azok közé tartozunk, kik Petőfi erejét érdeme szerint méltányoljuk; s azért óhajtjuk, bár ez öszves kiadás, mely az idő által még meg nem bíralt munkákat állít össze, a választásban szerző elfogulatlan öntudatának és önismeretének adja tanuságát. Más szempont alá esnek valamely költő első nyilatkozásai a közönség előtt; ott a nem szoros való-

¹⁾ L. Pet.-Múz. 1838. 219—220 és 1839. 40—47. l.

gatást a critica megbocsátja, mert a költő sem többet, sem kevesebbet nem ad, mint költői egyediségét; de midőn munkáit össze gyűjti, már nem csak mint előál- lító, hanem mint criticus is jele- nik meg, ki egy más (bár csak kevéssel ez előtti) korának mű- veit, mint az első hív és kedves elfogulás múltával maga által megvizsgált és újra magáéivá fo- gadottakat, nyújtja át a tekintet nélküli bírálatnak. Petőfi munkái közt sok a jeles, de van gyenge is, s azért, ha maga szerkeszti ez összes kiadást, ohajtható, hogy bí- rálói szigorral járjon el inkább a választásban, mint atyai kimélet- tel; ezenkívül saját érdekében ki- vánjuk, bár előbbi művei simít- gatására minél lelkiismeretesebb gondot fordítson. Azok megér- demlik azt. —

A **Pesti Hirlap**-ban e kiadás-

ról még azt olvassuk (1847. I. 244. l. 863. sz. ápr. 15.):

„— Azok, kik Petőfy összes költeményeinek kiadására előfize- tési iveket birnak, kéretnek, hogy azokat a határidő elteltének kö- zeledtével Emich G. kiadóhoz be- küldeni sziveskedjenek.“ (T. i. Emich 1847 ápr. 20-ig tette az előfizethetés határidejét 3 frtjá- val, azután 4 frt lett, a mű ára. V. ö. Emich hirdetésével. Pet. muz. 1889. 46. l.)

Ugyanerről a **Pesti Divatlap**- ban még a következő adat olvas- ható:

Egerből írja egy bizonyos B. . . . hogy Pajer Antal költe- ményei, valamint Garay „Árpá- dok“-ja igen-igen nagy kelendő- ségnek örvendenek. „Petőfy (?) összes költeményeit is kapva- kapják.“

Ferenzi Zoltán.

Költemények Petőfi ellen.

Tulajdonképen azt a czímet lehetne adni, hogy költemények Petőfi és Arany ellen. Az alább közlendő czikk és két gúnyvers ugyanis Petőfinek Aranyhoz a Toldija alkalmából írt költemé- nyét s Aranynak válaszáat akarja nevetségessé tenni. E törekvés első tekintetre is észrevehető ugyan már a gúnyos költemények tartalmából; de e mellett tanus- kodnak a külső körülmények is.

Ugyanis a Petőfi költeménye „Arany János“-hoz megjelent az Életképek 1847. I. 507. lapján (ápril 17-én 16-dik szám); az A r a n y „Válasz Petőfinek“ cz. költeménye u. ott a 607. lapon 19. l. máj. 8.) s a Honderű czikke és az alábbi költemények pedig máj. 18-án (1847. I. 407. l. 20. sz.), tehát nyomban utánok. Könnyen észrevehető az is, hogy a költe- mények Petőfi modorát akarják

utánozni s egy-egy kifejezését is fölhasználják; a formában pedig a „F elhők“-et vagy még inkább a „Csalogányok és p a c s i r t á k“ cz. költeményét másolják, mely a Hazánkban 1847. jan. 2-án (1. szám) jelent meg s melylyel annak idejében nem is mulasztá el gúnyolódni a Honderü. A következőkben közöljük a bevezető cikket s a verseket.

Ökörszem.

Szerényen, jókedvvel, egyik irodalmi képtelenségről másikra szökdécselve, csöndes elégtelenségben akará Ökörszem élni napjait. Az irodalom fáján bimbózó virágokat rágó hernyók pusztítgatását tűzé céljául, s míg egyik hernyónak másik után hágott velőtlen fejecskéjére, víg dalra kelt vagy csak egy witzceskét nevetett hozzá. De máskép volt mindez elhatározva! máskép kelle történni mindennek! Az Ökörszemnek egyszerre halhatlanná kelle lennie!!! Ökörszemet megéneklé Sármányka!!!! — Ki nem ismeri Sármányka megmérhetetlen érdemeit, a magyar irodalomban? mit csak lápjainkon összegyűjthete, port, fővenyet, mocsárt, szemetet, összeszedte és — ah, mind e báj csodás hűséggel, félreismerhetlen valósággal, példátlan világossággal visszatükröződik műveiben. Csoda-e, ha Sármányka hamar tekin t é l y l é emelkedett sokak szemében! — Ki Sármány-

ka által megénekeltetett, az nem csak megénekeltetett, hanem egyenes utalványt is kapott a halhatlanságra, az a megénekeltetettségekben egyszersmind utlevéllel bír a parnaszra, mellyre szabadon fölmászhatik, ha t. i. fel tud mászni. Ezen Sármányka tehát legkegyelmesebben méltóztatott leboosátkozni magasságából, és megismerő méltánylása és méltányló megismerése föllobogásában a kis ökörszemre veté szemeit és megéneklé őt, és n a g y g y á t e v é s halhatlanná; ugyannyira, hogy most már ökörszem nem kénytelen felhagyni pikant és satyricus dalaival, míg a bárgyuság, gög, nyersség és póriasság kézműveskedik irodalmunkban Áh, s még annak ideje sokáig tart!!.. Minthogy pedig már ökörszemke is ír ó, természetesen ő benne is megvan az a hiuság bibéje, hogy örömet látja és hallja, ha megéneklik, minek folytában a meglythographiroztatás boldog reménye is ködlik feléje a távolból. Közli tehát Ökörszem Sármányka csodaszép énekét, tele olvadat, költészet, megrázó gondolatok, szellemmel, tele classicai magasztossággal; mellyben minden sor egyegy nap, a firmamentumról leszaggatva; minden szó egyegy csillag, tündöklőbben ragyogó, mint a világ minden csillaga, minden

szótag egyegy földgolyó, mely-lyen a shakspeari lángeszek csak úgy hemzsegnék, mellyek együtt és egyenkint önmagukat ez egyet-len egy szótagban viszont fölta-lálják. — Olvassák tehát olvasó-ink ez Ódát ahhoz illő figye-lemmel és ájtattal; oly Óda ez, mellynek egy kis dithyrambius íze van, egy kis elegiai mellék-ízzel, továbbá némi árnyéklata-va a lyrai gyöngédség, epicai mélység, drámai elevenség, re-gényes magasztosság, divatos rongyosság és epigrammaticus hosszúságnak; Óda a legformát-lanabb formában, a legeslegújabb szabás szerinti — de classicus, classicus, mert e halhatlan Ódája a még halhatlanabb Sármany-nak — Ökörsemet dicsőíti.

IV.

Óda Ökörsemhez.

Nyiljatok meg, öserő lángszemek
Világigázó zsíppei!
Szálljatok le Múzsák!
Szálljatok le, szolgálni szellememnek,
Mint hű, alázatos cselédei! — —
Őt akarom, őt ma megénekelni —
A halhatatlan Ökörsemet!
Kinek a rágalmi hurkot vetetet,
Kire ugatnak a juhászehek
Mérget boszúból — bosszu mérgivel!
De mind hiában!
Mert — — miként hóhérpallós
Éj villámiban
Tündöklök lángeszed —
O ökörsem! —
E gyáva féregszombikokra le!...
Hát még a witzzed?!?!
Az fénytöröny viharnak éjjelén,
Villám

És menny dörgése egy pillanatban! —
Ha fürgetegre kél az íralom,
Vagy fürgeteg kél az íralomban, —
A mint tetszik! . . .

Ne desperálj! röptülj merészen szár-nyain

Lángeszednek. —
(Erről tudom, hogy vérem vagy nekem!)

A légnék aetherébe föl!
Hadd áldozatkép szűd elvérzeni,
Lelked hő lángban elhamvahodni!
Aztán ne bándd, hadd gunyoljanak,
A kritikusok hadd ugassanak...
Sorsunk nekünk, nagy szellemeknek,
Hogy tökfilkók gúnyval fizetnek! —
O jöszte, hadd öleljelek fel
Hatalmas karjaimba;
Röpülő veled el — el,
Hova?
Hát hova máshova, mint a
Halhatatlanság édenhonába!...
Sármanyka.

V.

Viszonóda Sármanykához.

Igaz? Való?! Tehát valóság?!!!
Megéneklél, avvagy nem éneklél meg engemet? —
Lantodra méltatád a picziny ökörsemet! . . .
Mi ez? mi büszkeség dagasztja keblem?!
A dicsőségnék tömjénillata
Minden porczikámon áthata,
O üdv, o ég,
Egészen más valami levék
Mint eddig valék!
Te . . . o Sármanyka! . . .
Bár egy csöpecskét
Bírnék mérhetlen óceánjából
Lángeszednek — — —
Egy pörsemecskét
Gondolkodásod földgolyóbisá-
ból — —
Egy szikraparányt
Lángzó tűzéből művészetednek,

Melly benned ég! — —

Ah! egy lehét csak a s z e l l e m -
s z é l a r á n a k

Melly tégedet

Óriás gondolatról óriásgondolatra kerget!

Csak egy mákszemnyit bírnék

Négy eleméből szellemed vilá-
gának!....

Mi boldog volnék!

De így! — — —

Ugy!! — — — —

Most már, — kimondom büszkén, sza-
badon! —

Most már én is — parány a szár-
nyasvilágban —

Nagy vagyok és halhatatlan!

Arany kobzodnak rezge húrjain

Zengett nevem, sphaerák bűhangjain!

S a z e n g e m é n y f é l i s t e n n é
e m e l t !

Köszönöm, o Sármány, o nagy Sármány!
s fogadom,

Ökörszemi szavamat adom,

Hogy oly forrón, hidd senki nem szeret,

Nem tisztel, nem becsül ám tégedet —

Dehogy tisztel — dehogy becsül —

Dehogy szeret —

Miként megénekelte társ lángeszed!

Ö k ö r s z e m .

Közi: *Ferenzi Zoltán.*

Egykorú bírálati megjegyzések Petőfinék a lapokban megjelent műveiről.

(Első közlemény.)

E cím alatt a Pet.-muz. 1888. évi folyamában három cikket adtunk.* Egyelőre nem folytattuk legkivált azért, mert a három divatlap egymás elleni harczában 1846-ban szünet állt be, az egymást bíráló rovatok abban hagyásával. Emellett Petőfi aránylag legkevesebbet 1846-ban írt a divatlapokba; mert az I-ső félévben csakis a Pesti Divatlapba írt; a II-ikban lelépett a 10-ek társágával együtt s csak az év vége felé kezdett, a társulat felbomlása után megint írni az Életképekbe. Mindezt részletesen kifejtém "Petőfi Sándor törekvései egy irodalmi társulat létrehozására" cz. értekezésemben** s így most ereszleteket mellőzhetem.

* L. 115—124, 221—232. és 311—316. l.

** Erd. muz. bölcs. szakoszt. kiadv. 1888.

Az 1847-ik évvel azonban a Petőfi elleni kritika, valamint a lapok egymás közötti harca megint hevesebb lesz. Ezt kivált két körülmény okozta. Egyik volt a Szépirodalmi Szemle* születése, mely általános bírálatot, ellenőrzést akart gyakorolni az egész szépirodalom felett, s mely ellen tehát mindannyian kikeltek. A másik volt, hogy a H o n d e r ű egy „Ökörszem“ cz. rovatot létesített, melynek főczélja az élezelés volt s az csak természetes a Honderű álláspontjáról, hogy legkivált Petőfit szemelte ki czéltáblájául. A küzdelmet még élénkebbé s általánosabbá tette az, hogy a politikai lapok is mindinkább belevegyültek a vitába, míg aztán az év második felében megnyílt pozsonyi országgyűlés nem

* Magyar Szépirod. Szemle. Kiadja a Kisf.-társ. Szerk. Erdélyi János. 1847. I—II.

foglalta el összes figyelmöket és teröket.

Az **Életképek** 1847-ki folyamában, melyekbe a győri „Hazánk”-at leszámítva, kizárólag írt Petőfi, az ő megjelent műveit s a rólok olvasható megjegyzéseket a következőkben ismertetjük:

I. **Karácsonkor. 1846.** (I. 16.

1. jan. 2. 1-ső sz.)

II. **Reszket a bokor** (I.

73. 1. jan. 16. 3. sz.)

III. **A csárda romjai.** (I. 141.

1. 5. sz. jan. 30.)

IV. **A nagyapa.** (I. 163. és

199. 1. 6—7. sz. febr. 6. és 13.)

Ehhez az elbeszéléshez a szerk. a következő jegyzetet csatolta:

„*) Figyelmeztetjük a t. cz. olvasó közönséget a derék szerzőnek e népies szellemben írt legújabb művére. Petőfi Sándor, kinél jelenleg a „népköltő” szép nevezetet senki jobban meg nem érdemli, ilyféle beszélyekkel szándékozik az általa oly forrón szeretett nép erkölcsi s értelmi művelődésére hatni, miért is a valódi népbarát őt őszinte örömmel üdvözlendi. Jelen beszélyét egyike elsőrangú költőnknek igen szerencsés kezdetnek nyilatkoztatá a dicső pályán; ily tekintélyes ajánlólevél kíséretében bátran nyujthatjuk azt át a t. olvasó közönségnek, melly szerzőjét már első fellépése óta kedvenczévé avatta. Szerk.”

V. **Ifjuság.** (I. 236. 1. 8. sz. febr. 20.)

* * *

A **Szépírodalmi Szemle** a három divatlap (Pesti Divatl., Életképek és Honderű) 8 első számáról bírálatokat adván, Petőfi „Nagyapa” című elbeszéléséről így ír:

„— Petőfi elbeszélése „A nagyapa” a szerkesztő által úgy van ajánlva, hogy azt „egyike elsőrangú költő(i)nknek igen szerencsés kezdetnek nyilatkoztatá a dicső pályán; ily tekintélyes ajánlólevél kíséretében, mond ő, bátran nyujthatjuk azt át a t. olvasó közönségnek.” Kár, hogy a szerkesztő tekintélyre, kit senki nem ismer, támaszkodva tesz valamit, nem maga fejtől, mert hol van ekkor az önállás? Egyébiránt ki legyen azon elsőrangú költő, ha csak valahol nincs olyan Frankenburgnak dugaszban Budán, mi nem is gyaníthatjuk. Mert ő az elsőrangúak közül már többeket kiparódiázott még a Rajzolatokban, Pesther Tageblattban, sőt paródiáz még ma is helyen kívüli dicséreteivel. Jó volna azért, ha ezen nem ismert tekintélyek nevét kitenné, hogy látnók, kik legyenek az Életképek inspirateurai, láthatlan fejei, kikbe a magával jóltehetlen, önállás nélküli szerkesztő veti reményeit; s meghajtanók magukat. A beszélyre nézve, egyes helyeken kívül, melyek leginkább a nép erkölcsét rajzoló vonások, például, mikor Julcsa megvallja a tanyai gányó idős fiának, hogy neki van szeretője, s „a becsületes legény azóta egy szóval sem terhelte”, stb. nem vagyunk egy értelemben a szerkesztő tekintélyével. Mi igen tudjuk, hol kell becsülni Petőfi tehetségét; de az még eddig bizon nem az elbeszélési mező. Előadása néhol köznapilag alatt jár a fölvetett tárgyhoz képest, néhol egészen magas nyelven szól, mint például az öreg nagyapa e szavaiban: „A lassanként elhervadt remény úgy fekszik az ember kebelében, mint

valami meghalt szép fiatal leányka, homlokán az emlékezet fehérőrsza-koszorújával.“ Az elbeszélés menete szorososan pusztai történeti, melyben minden elmondatik a maga rendén, a mint lefolyt, s így kevésbé támaszt költséget; mert ilyen érdek leginkább ott ébresztetik, hol nem annyira megtörténtnek, mint inkább előttünk történőnek látszik az egész, már pedig ha nem csalódunk, ez a novellának fő különböztető vonása; mely e szerint valami közép nem drama és epicum között, mikép Iyra és epicum között a ballada.“ *

E bírálatfélére az **Életképek** (I. 1847. 419. l. 13. sz. márcz. 27.) így felelt:

„— Az irodalmi szemlé' neveléséges incselkedéseire, melyek bizony nem illenek olly 'komoly' férfiakhoz, röviden csak azt válaszoljuk: miszerint azon tekintély, mellyre Petőfinak jeles népszerű beszélyének adatásakor hivatkozánk: koszorúsköltőnk Vörösmarty Mihály, kinek ajánlata, ugy hisszük, önállóságunk veszélyeztetése nélkül is, hajtánunk lehet. Teszik ezt mások is, tette ezt Vahot Imre collegánk is, midőn Petőfi 'János vitéz'-ét kiadá, s tenni fogják ezentul még többben is. Azonban ez csak azért szálka a 'szemlé'-nek szemében, mert azt az 'Életképek' szerkesztője tevé, nemde? Isten neki; ki tehát róla, hogy a szemlé' ura-

* Nem akarván részletesen hozzászólni e bírálatához, csak annyit jegyzek meg róla, hogy mennyire kiviláglik belőle a minden áron hibát lelmi akaró okvetlenkedés, midőn a bíráló inkább hamis elméletet gyárt, csak hogy megrovást tessen.

F. Z.

kat még a 'kiskövet' * sem akarja tekintélynek ismerni?!“

A **Honderü** „ökörsem“-e (1847. I. 144. l.) így ír róla:

„Ugyanazon lap (t. i. az **Életképek**) egy „Nagy Apa“ című köznépi elbeszélést hoz, mellyen „ugy dideregnek a szegény mezítelen csillagok, hogy szinte lehallik a foguk vaczogása“ s melly nagyapa voltakép a kétgarasos naptárnak, később pedig a derék vasárnapi ujságnak ** lett legyen szánva, de onnan visszavonatva perse roppant asteriscusi magasztalások között az említett convictusi ebédrel *** egyetemben az ismeretes rózsaszín közlőny finom olvasónéi elé tálaltaték. Jó appetitust!“

* * *

A felsorolt költeményekről pedig ugyancsak a **Szépirodalmi Szemle** (1847. I. 207. l.) így ír:

„**Életképek**. I.—VIII. Az idézett számok versei: „A kísérlet“ (b. Eötvös J.); „Karácsonkor“ (Petőfy); „Virágrega“ (Tompa); „Reszket a bokor“ (Petőfi Sándor); „Keglevich Viola“ ballada (Lisznyaitól); „Népdalok, I—III.“ (Riskó); „A csárdaromjai“ (Petőfi S.); „Panaszok“ (b. Eötvös J.); „A két Frangepán“, történeti ballada (Ladár); „Hunyad című töredék eposzból“ (Czuczor); „Ifjuság“ (Petőfi S.); „Úti tárczából“, I—III. (Kerényi). Azért állítók össze czimeik szerint e költeményeket, mert azokat, kik olvasák, egy kis mozaikra figyelmeztetjük

* Egy erdélyi lap.

** Brassai Sámuel lapját érti.

*** Czéltás egy, az **Életképek** 1847.

143. l. megjelent beszélyre „Egy convictusi ebéd“ Vas Gerebentől.

általa. Ott van ugyanis a tarka vegyületben Czuczor, a nagymenetű epos-töredékekkel, Eötvös ama meleg, lágy érzelmekkel, mely a német sváb iskolára, s nálunk a mai lyra újjászületési korszakára emlékeztet stílusban, szelidségben; ott Petőfi, a pusztába szabadult képzelődéssel, mely a csárda romait éneкли; ott a népi elem, a ballada Petőfi, Riskó, Lázár (Ladár) és Lisznyai által, ott van Tompa a maga szalon-szedett virágaival. E rovat, a versek rovata a legérdekesebb az Életképekben, mi fölötté csudálatos, pedig azért, mivel a szerkesztő maga verset tudunkra nem irt, holott mindig abban szokott legerősebb lenni a lap, miben a szerkesztő maga.

* * *

VI. **A magyar ifjakhoz.** * (I. 259. l. 9. sz. febr. 27.)

VII. **Világgyűlölet.** (I. 301. l. 10. sz. mart. 6.)

VIII. **Martius I. 1847.** (I. 344. l. 11. sz. mart. 13.)

IX. **A kutyák és farkasok.** (I. 406. l. 13. sz. mart. 27.)

X. **Mi volt nekem a szerelem?** (I. 434. l. 14. sz. apr. 3.)

XI. **Arany Jánoshoz.** (I. 507. l. 16. sz. apr. 17.) **

* * *

A Szépirodalmi Szemle az Életképek IX.—XVI. számáról szólván, e költeményekről így ír (1847. I. 383. l.):

„— Verses részben veszünk egy költeményt Lator Györgytől

* Petőfi e költeménye Lator György álnév alatt jelent meg.

** Arany János válasza: „Válasz Petőfinek“ cz. a. u. ott I. 607. l. (19. sz. máj. 8.)

„A magyar ifjakhoz.“ Van itten nagy harag azért, hogy ifjaink nem szeretik a hazát. A magyar ifjuságra ezt mondani nem lehet. Egyébiránt a versen jobban érzik a politicalai kanyargás szele, mint a költői lelkesedés ihlete...

— Petőfi költeménye: „A kutyák és a farkasok“ a kutyai hűséget és farkasi vad szabadságot párhuzamítja; adván a régi gondolatnak maga szerinti új formát. „Mi volt nekem a szerelem!“ egyike ama sok játszó költeménynek, melyek legbővebben ömlöttek Petőfi tollából.

„Arany Jánoshoz“ irt költeménye P.-nek megragadó, teli népölelő hévvel; de mikor éppen eme nagy érzeményeket, mik keblében a nép vigasztalása iránt élnek, eldalolja költő, oda kanyarul vissza magára egész elbizottsággal s így végzi:

„Mit én nem egészen dicstelenül
kezdék,
Folytasd te barátom, teljes dicsőséggel.“

Az irodalomtörténet fogja igazolni, mennyiben van itt igaza, magáról szólóban Petőfinek. Ő magán kezdi a költészetet vagy minek a történetét. Nem illik annyira szeretni magunkat, hogy megsemmisíteni akarjunk a multat, mert mult nélkül nincs jelen. Ha P. érzi maga felől, hogy magosan áll, ne rugja ki lábait alól a hegyet, mert akkor ő is alant lesz.

A Honderű „Ökörszem“-e is megemlékezik Petőfinek között megjelent költeményeiről, (1847. I. 203. l.):

„* Minő igaztalan vád az, melly az ugynevezett magyar Be-

ranger pegazusától el akarja vitézni a politikai zsábrák czafrangjait! Egy lapban — mellyet egy hú kormányzó * szerkeszt — így énekel a nagy költő:

Ha túllobogja is a fiatal

Tűz a határt;

Fel szoktak gyujtani egész me-
zőt, (!!!)

S lesz égés által ez gyümölcsö-
zőbb! ? ** (Az ám!)

Illy üdvös magokat szétszóró
pajtását aztán ekkép éneкли meg
a detto vice Beranger:

Üdvös magot szórtál széljel a vi-
lagon.

Magot — melly ha kikél, virágzik
s megérik —

Jogot követelnek — azt többé
nem kéri. ***

(nem bizony.)

De ez sem elég. A hivatalos
lapnak még egy Berangerje tá-
madt s ez ily átkokat szór a Ma-
gyar ifjakhoz. (Éltk. 259. l.)

„Jaj még annak is, mert megver-
te az Isten,

A hol, mint ti vagytok, magyar
ifjak, ilyen

Virágok teremnek.“

(ne nektek, szegény magyar ifjak.)
s alább:

„Ne adja a balsors, hogy e sze-
gény haza

Bajában rátok szoruljon valaha..
Ti meg nem ónátok.“

* Frankenburgot érti.

** Petőfinék az Ifjúság cz. köl-
teményéből idézet. Megjelent az Életké-
pek I. 236. l. 1847. A „hú kormány-
zó“ alatt Frankenburgot érti, a „hi-
vatalos“ lap alatt azt, hogy az Életké-
pek a színház hivatalos közlönye volt.

*** E pár sor Lauka Gusztávnak
„Petőfi Sándorhoz“ cz. verséből van idé-
vé (Hazánk. 1847. I. 94. l. jelent meg
s jelen számunkban közöljük újra.)

(beh gonosz legény a kis Lator.)*
s még alább:

„Jertek, gyilkot fogok szivembe
mártani,

Hadd fecscsenjen vére,
Szétfejeitekre... tán sikere leszen,

Tán megtértek tőle . . . jertek
hozzám ezen

Új keresztelésre! . . .“ (bezzeg
sajt!)“

XII. A türelemről. (I. 1847.
578. l. 18. sz. máj. 1.)

XIII. A fakó leány s a pej le-
gény. (I. 1847. 597. 629. l. 19—20.
sz. máj. 8. és 15.)

XIV. Ha férfi vagy, légy fér-
fi . . . (I. 665. 21. sz. máj. 22.)

XV. Keserű élet, édes szere-
lem. (I. 732. 23. sz. jun. 5.)

XVI. Szent sir. (I. 812. l. jun.
23. 25—26. sz.)

* * *

Ezekről a Szépirodalmi Szem-
le az Életképek XVI.—XXVI.
számáról szólván, így ír (II. 127.
l. 1847.):

„— Petőfi „Fakó leány és
pej legény“ története, bárminő jó
alapul szolgálta is lélektani fej-
lesztésnek, nem kapta meg szer-
zőtül a novellaelőadási hangot; a
naivnak látszatni akaró forma
párbeszédnek alkotásában, az át-
menetek könnyű kezelése törté-
net fordultakor, hagyják ugyan
észrevenni a jó igyekezetet; de
mind a mellett, ha jól fejeznők
ki magunkat, Petőfi előadása még
mindig hosszú (nem hosszadal-
mas), kerekded helyett.“

„A költői részben, — szól
alább a II. 128. lapon, egyhangu-
ság uralkodik; dalra dal, de bal-

* Petőfi e költeménye t. i. Lator
György álnév alatt jelent meg.

lada, románcz s más egyéb hasonló művészi, vagy tán művészibb nemei a lyrai költészetnek mind ritkábbak. Itt Petőfi ad legtöbbet, de „Ha férfi vagy, légy férfi“ dalán kívül a többi olyan, minőt már ő tőle venni restelünk. „A szent sir“ külső formában új, csat-

tanós végü élczével, míg a „Tü-relemről“ czimü költemény ke-mény megkáromlása a türelem-nek, mely egész máskép állna drámái vagy novellái helyezethoz kötve jellemzésül, mint lyrában, hol nem értjük, miért mondatik mindez, a mi mondatik.“

Ferenzi Zoltán.

A Petőfi-irodalomhoz.

Petőfi egy új irodalom-történetben. Ezelőtt egy pár héttel került ki sajtó alól a következő czimü munka: „Geschichte der ungarischen Litteratur von Dr. Johann Heinrich Schwicker. Leipzig. Verlag von Wilhelm Friedrich. 1889.“ Nagy VIII. r. 944. l. Az idézett mű X-ik kötetét teszi az ugyancsak Lipcsében megjelenő „Geschichte der Weltlitteratur in Einzeldarstellungen“ cz. vállalatnak. Petőfivel sokat és kimerítően foglalkozik az 597-ik laptól a 644-ikig. Oly terjedelemben tárgyalja tehát, a minőben magyar irodalomtörténet még eddig nem tév. Életét és működését nagy részben a Fischer műve után vizsgálja, de többször idézi és használja Eötvöst (1847-iki bírálata), Gyulait, Péterffy Jenőt, Meltzl Hugót, Beöthy stb. A mutatványokat Kertbeny, Neugebauer, Melas, Lüttrow, Spóner, Steinacker, Goldschmidt, Dux és Opitz fordításai szerint idézi. Költészetének minden irányát bőven ismerteti, de philosophiai költeményeiről csak annyit mond, hogy: „Die Lektüre von Heine, Byron und Shelley versetzte auch Petőfi in eine grübelnde Weltschmerzstimmung, die

er dann in Versen zu fassen suchte. Die Reflexionen in seinen „Wolken“ (1846, deutsch von Hugo v. Meltzl), sowie in den Rhapsodien: „Der letzte Mensch“, „Das Licht“, „Der Wahnsinnige“ sind gróstenteils nicht gelungen; um sich zu einer höheren, abgeklärten Weltanschauung und zu wahrer Selbsterkenntnisse zu erheben, dazu fehlte es ihm an ausreichender Geistesbildung...“

Hirlapi cikkek:

Berliner Nationalzeitung 1889 jan. 25. és köv. számaiban Wechsler Ernő ismerteti a Fischer művét.

Magyar Salon 1889. február havi füzet. (Barabás Károly: Hogy halt meg Petőfi?)

Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes (Dresden) 1889 január 5-iki számában Kohut Adolf ismerteti a Fischer Petőfi-életrajzát.

„Marosvidék“ (Marosvásárhely szerk. Kerekes S.) 1888. nov. 4., 11., 18., 25., decz. 9. és 22-iki számaiban több cik-

ket írtak Petőfi sírhelyéről és a segesvári csatáról gr. Haller József, H... R..., Ilyés Sándor és D... K...

Vasárnapi Ujság füzetekben 1888. XXII. füzet 577. l. (Dr. Sass István „Petőfi megkéri Kappel Emiliát.”)

Egyetemes Philologiai

Közlöny 1889 február havi füzet (Hahn Adolf: Petőfi a középiskolában.)

Orsz. középisk. tanár-egyesületi közlöny 1889 január havi füzet (Dr. Dengi János bírálja Badiés „Petőfi válogatott költeményei“ stb. cz. könyvét.)

Csernátoni Gyula.

Vonatkozások Petőfire.*

(Az egykoru lapokból.)

XLIV. Pesti Hírlap. (1847. I. 820. sz. jan. 28. 61. l.)

Jan. 23-án, 1847-ben, szombaton adatott először a Szigligeti „Csikós“-a. Elmondja róla, hogy tárgya nem új, a szerző gyöngébb művei közé tartozik, sat. Aztán így folytatja: „Láttuk előttünk a nagyhirű Hortobágyot, a tágas pusztát, szabálytalan szellőivel, s felvert poraival; láttuk a tiszta menyivre rajzolt fekete vonalt, a száraz kutyámat, a mocsárokat, s mint Kuthy olly találva írja Rejtelmekben, mint lépeget fontolva egyegy gólya. Csak a híres délibáb marad el. Iróink közül már többen leírták azt; leírta b. Eötvös, Jósika, Kuthy, Petőfi, Tompa. Lefestve még nem láttuk.“ (E kis hir is mutatja, hogy mily

* E cikkünk folytatása az „Apró hírek Petőfiről“ cz. rovatunknak.

népszerű volt akkor mindennemű népies akár-szóban, akár dalban, akár festményben.)

XLV. Ugyanott. (1847. I. 184. l. 849. sz. márt. 19.) Szó lévén többek közt az ellenzéki körben a vásár két főnapján tartott estélyről, melyen a vidékiek is nagy számmal vettek részt, a toastot mondott férfiak közül kiemeli K. G.-t (Kazinczy Gábort) s aztán így folytatja: „— Azok között, kik még szavaikat hallatták az estélyeken, volt az érde-meiben ragyogó Vörösmarty, a népköltői névre oly igen érdemes Petőfi és szinpadunk egyik matorja, Egressy Gábor. A költemények, miket elszavaltak, s a lelkes előadás varázserővel hatottak s riadó tetszést idéztek elő.“

Ferenczi Zoltán.